

FIND VEJ I

I TISVILDE HEGN

Inkl. GPS
koordinater
+ kort over
skoven

29 seværdige
steder i skoven

FIND VEJ I TISVILDE HEGN

2006, opdateret udgave 2016

UDGIVER

Naturstyrelsen Nordsjælland
Kongernes Nordsjælland
Tisvilde Hegn OK

REDAKTION

Turist- og Erhvervschef Tommy Seier (Ansv.)
Skovfoged Søren Agerlund
Bureauleder Gitte Buchberg
Direktør Stanna Lund Øland
Tim Falck Weber, Tisvilde Hegn OK
Egon Neregård, Tisvilde Hegn OK

KILDER

Fhv. skovløber Poul Olsen, Vejby
Hans Olrik, Tisvilde og Omegn 1920
Steen Bernichow, Sandflugten 2003
Skovfoged Søren Agerlund
Naturvejleder Per Frank
Henning Kørvel
Christian Friis

FOTOS

Pixelaid, Klaus Bentzen, Søren Agerlund

NORDEA FONDEN

STØTTET MED TIPS- OG LOTTONUMNER TIL FRILUFTSLIVET

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Kongernes
Nordsjælland

Dansk
Orienterings-
Forbund

find vej i ...

Find vej i Tisvilde Hegn

Det er ikke til at se det, hvis man altså ikke lige ved det. Men det er en kendsgerning at Tisvilde Hegn er Danmarks ældste klitplantage. Allerede i begyndelsen af 1800 tallet blev de første frø af skovfyr sået. Senere blev gran, birk, bøg og eg føjet til. Ca 100 år senere var hele området dækket af skov.

Flere hundrede år forinden havde det areal, der nu udgør Tisvilde Hegn, Asserbo Plantage, Melby Overdrev og Liseleje Plantage, været dyrkede marker. Fra kysten ved Asserbo opstod der imidlertid en sandflugt i 1500 tallet, som i løbet af de næste par århundreder lagde egen øde. Sandflugten tvang nemlig bønderne i landsbyerne Torup og Tirbirke til at forlade hus og hjem, og flytte længere ind i landet. Efter flere forgæves forsøg på at stoppe sandets fremrykning, lykkedes dette først i 1730'erne. Dette skete ved hjælp af tang og græstørv. Desuden blev der sået marehalm. I Tisvilde Hegn er der i øvrigt 63 bronze - og jernalderhøje, samt et par langdysser, som man træffer på overalt i skoven.

Tisvilde Hegn blev ved en tælling i 1970'erne kåret som landets tredje mest besøgte skov. Man anslø dengang at skoven årligt fik besøg af omkring én million besøgende.

Dette lille hæfte er, sammen med kort, og de nummerede pæle i skoven, ment som en inspiration til de besøgende i Tisvilde Hegn. Numrene på pælene i skoven passer med numrene på de forskellige seværdigheder, som igen passer med numrene på kortet. Alle steder er ligeledes geokodet, så du med din GPS kan finde stederne. Du kan derfor frit vælge i hvilken rækkefølge du vil besøge stederne.

Vi ønsker dig en god fornøjelse rundt i Tisvilde Hegn, og gør samtidig opmærksom på at du ikke må smide papir eller andet affald i skoven. Ligesom åben ild naturligvis ikke er tilladt.

Sådan gør du!

Du har bl.a. mulighed for at:

- Opsøge de 29 kulturelle punkter i Tisvilde Hegn, som du finder fotos og beskrivelser af i denne folder.
- Opsøge 124 valgfrie poster i forskellig sværhedsgrad, enten ved hjælp af vedlagte kort, eller via koordinater og GPS. Hver post har en unik bogstavkode som kan noteres som bevis for at posten er fundet. På www.findveji.dk kan du logge din postkoder og komme i Find vejs "Hall of Fame"
- Løbe eller gå de forskellige anbefalede orienteringsruter, eller selv finde på nye.

- 1 **Vælg om du vil gå, løbe eller cykle i skoven, og udse dig derefter et udgangspunkt for din tur.**
- 2 **Læs signaturforklaringen og beskrivelsen af hvordan man orienterer sig (bag på kortet) – så du er godt rustet til turen i skoven.**
- 3 **Medbring evt. kompas og/eller GPS (koordinaterne er angivet i grader og decimal minutter efter kort datum WGS 84 og i UTM kordinater).**

- **Se også vores hjemmeside hvor der også kan hentes kort i A4 format:**

www.tisvildehegnok.dk

- **Find vej i hele landet ved at gå ind på:** www.findveji.dk

- **Orienteringskort på din smartphone og tablet:**

Find nedenstående kort på App'en Avenza PDF Maps. Her har Tisvilde Hegn OK følgende kort med faste poster: Tisvilde Hegn nord, Tisvilde Hegn syd, Aggerbo Græsted Hegn, Nordstjerneskolen, Sankt Helene Center.

Du finder kortene i app'en ved at åbne "Store" (ikon som indkøbsvogn) og søge på "orientering". Herefter kan du finde det ønskede kort.

Når du har hentet kortet og befinder dig inden for området, vil din smartphone eller tablet bruge den indbyggede GPS til at vise dig, hvor du står.

Læs mere på avenza.com/pdf-maps

Eller på www.do-f.dk – søg på 'kort på mobilen'

Quiz med mobilen - sådan gør du:

Har du din smartphone med kan du prøve mobil-quizzen!
Ved hver post på quizruten får du et spørgsmål, når du har indtastet postens bogstavkode. Scan QR koden og hent quizzen fra www.findveji.dk

Opgiver du at finde posten, kan du alligevel få spørgs-målet og fortsætte quizzen ved at bruge koden PAS.

Alle poster* er markeret med pæle som denne med nummer og klippetang.

*Undtaget post 24

Niels Hansens ege

Når du står ved Runde Elle kan du i højre side af vejen se nogle store smukke egetræer. Disse træer kaldes Niels Hansens ege.

Træerne er navngivet efter sandvogter og sognefoged i Tisvilde, Niels Hansen i 1756. Træerne er plantet i de ældste af grøfterne fra sandflugtsbekæmpelsens tid.

GPS 56° 2,390' N; 12° 4,590' Ø

UTM 6214 791 N; 691 643 Ø

Forsvarsværk mod sandet

Anlagt i årene 1724-38 af Johan Ulrich Röhl i forbindelse med bekæmpelsen af sandflugten. Man gravede nogle meget dybe grøfter og stabiliserede deres form med tørv.

Disse grøfter findes mange steder i Tisvilde Hegn. Mange steder endda meget synlige. Ved en undersøgelse iværksat af skovvæsnet og de lokale museer i 1990 fandt man tydelige tegn på hvordan Röhl havde anlagt grøfterne. Mange mennesker har igennem tiderne fortalt at der var tale om skyttegrave i forbindelse med Englandskrigen, men det er altså ikke tilfældet.

GPS 56° 2,333' N; 12° 4,332' Ø

UTM 6214 643 N; 691 382 Ø

Horsekæret

Horsekæret har navn efter den nordiske mytologi. Det var her man ofrede til den store frugtbarhedsgud Frey, eller til Tyr, som hele området har navn efter. (Tibirke, Tisvilde).

Læg mærke til den nye del af mosen, der blev gravet op i 1990. For det første ville man gerne genetablere søen, som den har set ud efter gamle kort, for det andet er vand en mangelvare i skoven i tilfælde af brand. Så her er etableret en stor branddam, hvor sandbunkerne efter udgravningen på sydsiden af søen efterhånden er groet pænt til.

GPS 56° 2,683' N; 12° 5,946' Ø

UTM 6215 378 N; 693 034 Ø

Horsebakken

Horsebakken ligger i tilknytning til Horsekæret.

Var oprindelig en sandmile (som Råbjerg Mile i Jylland).
Det tykkeste sandlag på Horsebakken er ca. 22 meter.

Bakken er i dag beplantet med flotte gamle træer.

GPS 56° 2,738' N; 12° 5,203' Ø

UTM 6215 455 N; 692 250 Ø

Frederikshøj

Frederikshøj er opkaldt efter Kong Frederik den 7. Man kalder også højen for galgebjerg, eller Galgebakken, da sagnet siger at det var her man hængte folk i gamle dage. De dømte har haft en glimrende udsigt i de sidste minutter. Nu kan vi andre nyde udsigten.

GPS 56° 2,177' N; 12° 5,122' Ø

UTM 6214 413 N; 692 218 Ø

Frøbakke v/indgangen til skoven ved Skovporten

Hed tidligere Thornshøj (Thorberns Høj).

Borgfogeden Thorbern på Søborg havde gods her omkring som han skænkede til Asserbo. Thornshøj og strandkanten vest for Tisvildeleje angav iflg. pantebrev af 1187 den nordlige grænse for Asserbo. Frøbakke kan også være en afledning af Freys bakke, opkaldt efter frugtbarhedsguden Frey fra den nordiske mytologi.

GPS 56° 3,011' N; 12° 5,269' Ø

UTM 6215 967 N; 692 301 Ø

Vagtbakke v/molen i Tisvildeleje

Fik sit navn i forbindelse med Englandskrigen 1807-14. Egnens bønder gik vagt på bakken for at holde øje med fjendtlige engelske skibe.

Også i dag finder du den bedste udsigt fra Vagtbakken. Solnedgangen findes ikke meget smukkere end herfra.

GPS 56° 3,389' N; 12° 3,721' Ø

UTM 6216 595 N; 690 658 Ø

Djævlebakkerne (kystskrænten)

Kystskrænten er geologisk formet, men der findes også menneskabte spor i form af hulveje fra dengang man kørte tang fra stranden til bekæmpelse af sandflugten.

Nyt land, som kaldes den hævede havbund, opstod vest for Strandvejen mod Asserbo og Liseleje, mens det "gamle land" over kystskrænten i Tisvilde Hegn forblev. Før landhævnningen var Arresø en fjord forbundet med Kattegat, men landhævningen afskar søen fra havet. Der findes en sti langs med kystskrænten.

GPS 56° 2,726' N; 12° 2,811' Ø

UTM 6215 401 N; 689 750 Ø

Brantebjerg

Navnet stammer fra bratte bjerg. Altså den stejle (bratte) kystskrænt mod Kattegat.

Der er en storslået udsigt mod vest over Melby Overdrev. I klart vejr kan man se Hesselø og Sjællands Odde.

GPS 56° 2,606' N; 12° 2,565' Ø

UTM 6215 099 N; 689 508 Ø

Harehøjene

Tre kæmpehøje, der danner form som et harespor.
Der ligger flere høje i netop dette område.

GPS 56° 2,362' N; 12° 2,813' Ø

UTM 6214 647 N; 689 801 Ø

Enebærdalen og Bangshøj

Bangshøj er opkaldt efter forstråd F.A.C. Bang. Han bestyrede skovdistriktet i slutningen af 1800-tallet, hvor også Liseleje og Asserbo Plantager blev plantet.

Enebærdalen holdes som et lyst og åbent naturområde med enkeltstående gamle træer og enebærbuske.

GPS 56° 2,001' N; 12° 2,897' Ø

UTM 6213 990 N; 689 940 Ø

Troldeskoven

Troldeskoven består af 100-200 år gamle skovfyr. Det er den ældste del af skoven fra begyndelsen af 1800-tallet. Træerne var fra starten eksponeret for vind og vejr, og udviklede sig stærkt forkrøblede og forvredne. Mange har bugtede stammer, som ligger hen ad jorden eller har lavtsiddende og stærkt krogede grene. Formerne skyldes sandsynligvis både vindens påvirkning, angreb af skadedyr (fyrreviklerens larve) og den magre jordbund i området. For at bevare Troldeskoven fjernes nye selvsåede træer, så de gamle skovfyr kan leve så længe som muligt.

GPS 56° 2,395' N; 12° 2,117' Ø

UTM 6214 672 N; 689 076 Ø

Torup

Egnens historie fortæller, at landsbyen Torup med 16 gårde blev forladt, efterhånden som sandflugten fjernede levegrundlaget på egnen. Amatørarkæologer søgte fra 1958-67 efter den forsvundne landsby. I 1965 gav eftersøgningerne resultat. Fosforsyreprøver viste, at man befandt sig i et område, hvor der havde været møddinger. Udgravninger i perioden 1969-1972 afslørede rester af gammel bebyggelse, en hustomt fra ca. år 1700, samt adskillige fund, særlig keramik, som havde afgørende betydning for dateringen. Fundet af en mønt fra ca. 1320 viste endvidere, at landsbyen havde været beboet i adskillige hundrede år.

GPS 56° 2,009' N; 12° 3,619' Ø

UTM 6214 043 N; 690 673 Ø

Asserbo Slotsruin

Biskop Absalon grundlagde Asserbo som kloster i 1100-tallet. En tid husede klosteret munke af Karteuserordenen. Munkene opgav dog foretagendet efter få år og overdrog Asserbo til Sorø Kloster.

I 1560 erhvervede kongen borgen og det tilhørende gods, der var opført på det tidligere klostres grund. Sandflugt og ildebrand ramte Asserbo Slot, der blev forladt og forfaldt, fordi byggematerialer fra slottet blev hentet og anvendt andre steder på egnen. Slottet har formodentlig været firfløjet og anseligt.

GPS 56° 1,464' N; 12° 3,153' Ø

UTM 6213 007 N; 690 232 Ø

Röhls dam

Dammen er opkaldt efter Johan Ulrich Röhl der tæmmede sandflugten i 1700 tallet.

Röhls dam er en af de naturlige kilder der findes i Tisvilde Hegn. Vandet er rent, men meget okkerholdigt og uappetitligt.

GPS 56° 2,470' N; 12° 4,117' Ø

UTM 6214 911 N; 691 163 Ø

Langdyssen øst for Torup

36 meter lang og 8 meter bred. Tildels dækket af jord.

GPS 56° 1,930' N; 12° 3,946' Ø

UTM 6213 895 N; 691 032 Ø

Kong Hans Høj

Poul Laxman, herremand til Asserbo, havde Kong Hans på besøg i 1496. Man mener at de to har besøgt højen, og derefter givet den navnet.

Navnet kan måske også henføres til den lokale sognefoged Hans Nielsen, Tisvilde (1750), som der går mange sagn om.

GPS 56° 2,952' N; 12° 4,514' Ø

UTM 6215 810 N; 691 504 Ø

Louisehøj og Sorte Høje

Har sit navn efter Grevinde Danner, der yndede at tage herop, mens Frederik den 7. gravede i Asserbo Slotsruin.

GPS 56° 2,555' N; 12° 3,149' Ø

UTM 6215 035 N; 690 119 Ø

Gærdet ved gærdevej

Bygget på foranledning af sognefoged Niels Hansen, Fogedgården i Tisvilde omkring 1750. Stenene til gærdet fik man fra stranden, selvom bønderne dengang mente at de ikke ville kunne holde gærdet, da stenene jo er runde og derfor nok ville trille ned. De fleste af stenene ligger der endnu. Gærdet indrammede et område mod vandet og Tisvildeleje og skilte på denne måde overdrevet fra skoven. På overdrevet kunne kreaturerne græsse. I 1811 lagde skovvæsnet beslag på området af frygt for en sandflugt, som måske kunne opstå pga. dyrenes græsning.

GPS 56° 2,479' N; 12° 3,569' Ø

UTM 6214 914 N; 690 580 Ø

Sandflugtsmonumentet

På et af de sidste store sandbjerge i Tisvilde blev der i 1738 rejst et monument til minde om bekæmpelsen af sandflugten. Monumentet bærer forskellige tekster og digte på dansk, tysk og latin, og nævner de i kampen mod sandflugten involverede konger og betydende embedsmænd for deres fortjenester. Området omkring monumentet er fredet og hvert år afholdes et kildemarked og andre folkelige aktiviteter.

GPS 56° 3,202' N; 12° 5,954' Ø

UTM 6216 320 N; 692 994 Ø

Runde Elle

Ved Runde Elle mødes seks af skovens veje, og krydset har derfor karakter af en “rundkørsel”.

Ifølge folkeviddet yndede den lokale kulturelite at omtale stedet “La Rondelle”. I folkemunde blev det til Runde Elle.

I granbevoksningen sydvest for Runde Elle ligger nogle meget flotte højryggede agre, som indikerer at dette område ikke har været taget af sandet.

GPS 56° 2,451' N; 12° 4,796' Ø

UTM 6214 904 N; 691 839 Ø

Tibirke Kirke

Kirken er den eneste tilbageværende bygning fra det oprindelige Tibirke.

Omkring kirken lå ti gårde, som blev forladt i 1725, da bønderne blev beordret til at efterlade bygningerne som værn mod sandets vandring. Kong Frederik den 4. tillod ikke, at selve kirken forsvandt, selv om sandet i 1717 dækkede tagskægget på den ene side. På det tidspunkt var der ellers tale om at rive kirken ned og sende den til Grønland.

GPS 56° 2,469' N; 12° 6,437' Ø

UTM 6215 016 N; 693 545 Ø

Per Arvids æbletræ

Et træ som har stået i det oprindelige Tibirke, måske i forbindelse med en af datidens gårde, som blev udflyttet omkring 1725. Træet er muligvis plantet i slutningen af 1600-tallet og har overlevet ved at træets krone har fulgt med/gennemvokset sandet.

Træet lever stadig, og bærer med års mellemrum dejlige gule æbler.

Det gamle æbletræ er omgivet af østrigske fyrretræer.

GPS 56° 2,324' N; 12° 6,354' Ø

UTM 6214 758 N; 693 473 Ø

Udsigten i Tibirke Bakker

Øst for Tisvilde Hegn ligger Tibirke Bakker på fronten af sandets udbredelse mod øst.

Velhavere og kunstnere købte Tibirke Bakker i starten af det 19. århundrede, fordi de var betagede af områdets skønhed. Tibirke Bakker ejes stadig af private. Det er tilladt at færdes på veje og stier, som bl.a. fører til et storslået udsigtspunkt midt i området, hvorfra man kan se over Ellemosen til Ramløse eller ud over skoven til havet eller Arresø.

Der ikke er nogen pæl - men nyd udsigten!

GPS 56° 1,951' N; 12° 5,678' Ø

UTM 6214 021 N; 692 811 Ø

Oldtidsvejen

Mellem Ellemosen og Holløse Bredning fandt man i 1940'erne en ca. 4.800 år gammel stolpebro samt en stenvej fra jernalderen, som forbandt de faste landområder. I perioden mellem de to broer har området formentlig ligget tørlagt, men ved jernalderens begyndelse ændrede klimaet sig og satte på ny området under vand. I dag ses kun stenvejen. Stolpebroen er formentlig en af landets ældste, men resterne af den er gemt under tørv i krumningen mod vest og kan ikke ses længere. Der er tale om et ganske stort anlæg efter datidens forhold. Der er registreret mere end 200 hasselpæle, som skønnes at have haft enten bærende eller støttende funktion.

GPS 56° 2,159' N; 12° 6,974' Ø

UTM 6214 428 N; 694 120 Ø

Gl. Brændeplads

I Tisvilde Hegn findes stadig områder som er første generation efter tilplantningen, hvorfor der findes flotte gamle træer.

Bevoksningen til venstre på billedet er fra 1821.

GPS 56° 2,804' N; 12° 4,807' Ø

UTM 6215 554 N; 691 829 Ø

Triangelsporet

I Tisvilde Hegn findes stadig områder som er første generation efter tilplantningen, hvorfor der findes flotte gamle træer.

Denne beplantning er fra 1883.

GPS 56° 2,171' N; 12° 4,290' Ø

UTM 6214 374 N; 691 336 Ø

Sten med skåltegn

Skåltegn og skålsten kan for det meste dateres til sen stenalder og bronzealder – altså ældre end 3000 år. Denne sten ligger på toppen af stenalderhavets kystskrænt i umiddelbar nærhed af et par gravhøje fra bronzealderen.

Hvad skåltegn symboliserer ved man ikke, men eksperter gætter på at det er et helligtegn som har noget at gøre med frugtbarhed.

GPS 56° 2,029' N; 12° 2,398' Ø

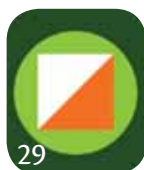
UTM 6214 020 N; 689 404 Ø

Skansen

“Skansen” som den omtales på flere kort er i virkeligheden en gammel prøvestand for kanoner og morterer. Skansen blev i perioden fra 1889 og nogle årtier frem benyttet af Hærens Forsøgsafdeling til eksperimenter med forskellige granattyper. Man skød herfra imod mål ude ved stranden. De tre høje har rummet afskærmninger (såkaldte “blenderinger” for det våben man testede), samt soldaterne og et særskilt rum til opbevaring af krudt og kugler. I skrænten op mod toppen af bakken har der endvidere været en observationspost så man har kunnet følge hvordan det gik til med skydningerne.

GPS 56° 2,611' N; 12° 2,484' Ø

UTM 6215 088 N; 689 432 Ø

NORDEA FONDEN

STØTTET MED TIPS- OG LOTTONUMRE TIL FRILUFTSLIVET

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Kongernes
Nordsjælland

Dansk
Orienterings-
Forbund

find vej i ...

Pakken indeholder:

Orienteringskort over Tisvilde Hegn
med signaturforklaring og information
om at orientere sig med et kort.

Kulturelle beskrivelser med foto

Bane forslag

Postbeskrivelser

Klippekort

www.tisvildehegnok.dk

Find vej i hele landet på

www.findveji.dk

